

„Von der
a" ten on-
eerstuk der
de Heilige
ten Rome

en elk recht

de Ned.
practen-
van het
beken der
eveneens
natuurlijk
adden kun-
de de Room-
ers, die tot
s de refor-

hier met-
atie geldt,
ijdens der

adpunt het
het optre-
zaak der
wyl dit
neens uit-
(het recht
egen oor-
geloovent
dan door
stand ge-
a. Wat onze
an opstand,
censurabel
dingen met
reformatie
immers dit
int, dat de
van Gods
(het insti-
is, en zich
edragen.

geloovent
er ook uit,
den plicht
zien; naar
f zijn kerk
et haar uit
n; en zoo
t, verplicht
is instituut
in anderen

ormeel het
uit, waar-
gesproken;
il betwist,
ept bij het
en dus in
ren Gods

deren ook
heraan die
Lutherische
gaan in de
el dus ook
ren.

alleen het
een betere
erd; maar
ve kerk is
ze zelve
en van het
uurlijk elk
kerk ver-
van kerk

gesteltijk
terp moet
geloovent
er uit een
er te gaan
belijden;
k lid der
t waartoe
rlaten, en
f ook niet

chap zijn
t versche-
rging van
uvoor we
aangaande

er begaafd,
reformeerd
Jodendom
het Chris-
Schoon wij
noemen,
meer van
vaak zijn
deggende
lestatie en
eformeerde
an uit één
e zich ook
het spoor
ge overtui-
levend en
it juist gaf
dijks, soms
an plooiën
niet. Door
ogen, zoo
ed in den
veerkrach-
rakter van
karakter-
om) heeft

and in, dat
d het on-
fluwelen

uitgave
leerden

Nathanael. De rijke jongeling. Zacheus.
Het eerste Pinksterfeest.

Just een reeks onderwerpen in welke be-
handeling Van Ronkel ontegenzeggelijk
een meester was; en tevens onderwerpen
die geheel liggen buiten den kerkelijken
strijd.

Een inzonder vraag ons, waaraan het

is toe te schrijven, dat in 1 Cor. 10:
16 van onze Statenvertaling staat: „De
drankbeker der dankzegging, dien wij [dank-
zeggende] zegenen"; en dat desmettemin
in het Avondmaalformulier deze woorden
aldus luiden: „De drankbeker der dank-
zegging, waarmede wij dankzeggen."

Deze zaak ligt hoogst eenvoudig.

Toen namelijk het Avondmaalformulier
werd opgesteld, bestond de Statenoverzet-
ting nog niet, en volgde men dus de toen
meest gangbare vertaling; gelijk in alle
onze Formulieren, en evenzoo in de Belij-
denis en in den Catechismus, en in de Ca-
nonen van Dordt, een vertaling van de teksten
voorkomt, die nu en dan afwijkt van
wat we thans in de Statenvertaling lezen.

Dit is nu alleen daaraan te wijten, dat
de Statenoverzetting pas in 1637 uitkwam,
en alle deze officiële stukken vóór dien
tijd zijn uitgevaardigd.

Ziet men nu de kantteekening op 1 Cor.
10: 16 in, dan vindt men daar de reden
opgegeven, waarom de Statenoverzetting een
andere vertaling gaf.

De vorige vertaling was niet letterlijk.
Tevens zal men dan zien, hoe verkeerd
bedenaren van het heilig Avondmaal doen,
die de handen zegenend over den beker
uibreiden.

Dan toch zou datzelfde ook over het
brood moeten geschieden. Dit nu kan niet,
omdat daar staat: „Het brood, dat wij bre-
ken." En juist daaruit blijkt, dat het „dank-
zeggende zegenen" van den beker ten op-
zichte van den wijne hetzelfde aanduidt, wat
het breken ten opzichte van het brood is,
d. w. z. het afzonderen van dit brood en
dezen wijne voor den heiligen dienst van het
Sacrament.

Onze correspondent in zake de Diaconieën
is niet tevreden met ons antwoord, en
schrijft ons:

U laat het nu voorkomen, dat door mij geen
poging gedaan is, om uit de Heilige Schrift
te bewijzen, dat de roeping der diaconie zich
niet verder zou uitstrekken, dan tot wat *geld*
te geven aan weduwen en ouden van dagen,
terwijl wij hebben geschreven dat onze diaconen
mannen en vaders behoorden te zijn van alle
verlatenen. Dit zullen toch ook voor U geen
woorden zijn van dezelfde betekenis.

Hierop kan ons antwoord kort zijn.

Door ons is niet gezegd, dat dit zijn
opinie was; maar wel, dat hij zich alleen
op de bekende plaatsen uit Handelingen
en 1 Timotheüs 5: beriep; en dat deze
teksten, zoo men bij de letter staat blijft,
niets meer inhouden dan dat.

Iets waaruit we wilden komen tot de
conclusie, dat men naar deze beide teksten
den werkring der Diaconie niet mag be-
perken, maar veel breder de zaken opvat-
tende, zien moet op den Christus Conso-
lator.

Weer heeft Ds. Ten Hoor een vlugschrift

ter perse geleid; nu als anticiptiek tegen de
bedenkingen gemaakt op zijn eerste bro-
chure; en tegelijk in de *Vrije Kerk* zijn
stuk over de verhouding van Kerk en Staat
ten einde gebracht.

De indruk van beide deze stukken is
moeilijk te geven.

Men koestert sympathie voor een jeugdig
schrijver van blijkbaar zoo ernstige bedoe-
ling en zoo ongemeenen ijver, en ook wordt ge-
weldadig aangedaan door zijn kennelijke
toegel, om door te denken en zich in zijn
kerkelijke positie niet eer te schikken, al-
vorens hij weet, hoe ze samenhangt met zijn
levensbeschouwing.

Maar hier staat tegenover, dat even blijk-
baar de krachten voor zulk een reuzen-
taak tot dusver nog niet genoegzaam in
hem ontwikkeld zijn. Hij is daarvoor nog
niet rijp. Hij bezigt nog te veel termen die
hij blijkbaar niet ten volle verstaat. Hij
maakt nog te veel deducties, die dialectisch
niet wel houdbaar zijn. En, wat hiermee
meestal gepaard gaat, hij voert het woord
op den toon van het wel zoo goed te
weten als ieder ander, beter zelfs dan man-
nen als Bavinck en Wielenga, in wier
schaduw hij toch liefst staat zal.

Men heeft hier te doen met een mis-
greep die meer voorkomt. De schrijver is
te vroeg en te hard van stal geloopt.
Had hij zich voor deze studie eerst wat
beter thuis gezet in ons Kerkrecht, in onze
Historie, in ons Staatsrecht, en niet het
minst in de tegenstellingen der wijsbegeerte,
hij zou ongetwijfeld eerieng genoeg ont-
wikkelde denkkracht hebben bezeten, om
te zijner tijd de kerken een dienst te doen
met zijn studies.

Nu niet.
Nu, om slechts enkele punten te noemen,
giet hij zelfs nog het verschil niet tussen
het *publiek recht der kerken*, gelijk de an-
tievolutionaire partij, dit op Groens voet-
spoor steeds eischte, en de staatsrecht-
elijke instelling van een college; hij vat niet
het diepgaand verschil tussen hetgeen
zoo jure bestaat en hetgeen door de overheid
slechts erkend wordt, gelijk b. v. tussen het
huwelijk, en een inrichting als de postdienst,
die eerst door de overheid geschapen wordt;
hij ziet niets van het verschil tussen een
„genootschap" en een kerk die optreedt
volgens de ordinantien des Heeren, al kan
deze optreding niet plaats hebben dan door
een wilskader van hen, die deze ordinantien
gehoorzamen; ja, hij merkt het ternaauwer-
nood, hoe zijn wenschen ten gunste van het
Reglement van 1869 er eenvoudig op zouden

neerkomen, dat de „Christelijke Gerefor-
meerde kerk", gelijk deze zich bij de rege-
ring aanmeldt, zou worden een *vermomde*
kerkelijke kas.

Zelfs behoorlijk naar zijn tegenstander
luisteren en zijn tegenstander althans laten
zeggen, wat hij zegt, gelukt hem maar
zelden.

Neem b. v. dezen éénen zin:

Uit zijn beginsel van Staatskerk volgt bij
Dr. Kuiper ook de opvatting, dat de Kerk een
nationaal bestanddeel is, en tot het *wezen* der
natie behoort. Hij zegt: „De Kerk is een deel
van het leven der natie. Zij behoort er toe.
Het nationale leven is zonder de Christelijke
Kerk ondenkbaar." Hieruit zou volgen, dat er
in de vroegere Heidsche rijken van Egypte,
Griekenland, Rome enz. geen nationaal leven
was, wat toch wel wat vreemd klinkt.

Wat man ter wereld, die zich in het
debat zal mengen, heeft nu ooit *soo ge-
redeneerd*?

In het citaat staat wat men noemt een
hic et nunc, d. w. z. geen generaal, maar
een particulier oordeel i).

Er is sprake van ons land, van onze
wetgeving, van de wet van 1853; en van
ons land nu wordt gezegd dat hier te
lande de kerk een deel van het leven
der natie is, en dat het nationale leven,
gelijk dit ten onzent bestaat, zonder die
kerk ondenkbaar zou zijn.

Zoo nu oordeelen met ons alle historici
van naam.

Ons dunkt Ds. Ten Hoor zou wel doen,
met zich bij dit algemeen oordeel aan te
sluiten, tot vader en wijle hij een re-
constructie der tijdelijke historie heeft ge-
leverd, die het tegendeel toont.

Maar wat doet Ds. Ten Hoor nu?

Van dit *particuliere* oordeel leidt hij een
generale conclusie af, en vraagt nu hoe de
staten van Rome, Griekenland enz. dan
een nationaal leven hebben gehad, daar ze
toch geen kerk hadden.

Dit nu is gezondigd tegen één der allereer-
ste regelen van goede logica: *A particulari*
ad generale non valet conclusio. D. i. men
mag, als men recht wil hebben van mee-
spreken, nooit uit een particulier oordeel
generaal besluiten.

Toch deed Ds. Ten Hoor dit.

Iets waar we nu niet op komen, om ons
te verdedigen, noch ook om ons het genot
te gunnen, hem op fouten te betrappen, dan
toch konden we heel wat meer zeggen;
maar alleen om ons oordeel te rechtvaardigen,
dat Ds. Ten Hoor alleszins gaven
besit, om, na betere voorafgaande studie,
ook op wetenschappelijk terrein vruchten
te dragen, maar dat hij thans de fout beging
van een vrucht te willen plukken, en ons
aan te bieden, *eer die rijp was*.

Voor Koolwijk.

Ontvangen door Dr. A. Kuiper, van P. v. D.
te B. f. 5; van Ds. K. W. Vethake te Arnhem,
gecollecteerd Oosterkerk, „van een werkman"
f. 0.50; „van een ander" f. 1; van J. v. d. Bijl
te Aarlanderveen f. 5; van G. Kamphuis,
diacon, Ned. Ger. kerk te Zwolle, gecollecteerd
15 Maart f. 3; 22 Maart f. 2.50; van J. van der
Molen te Harlingen, gecollecteerd 15 Maart
f. 4.45; van A. C. „eene kleine gave" f. 2.50;
en van M. te A. f. 1.50.

Door Ds. H. W. van Loon, van N. N. te
A. f. 2.50; van P. v. D. te N. f. 2.50.

[Nog ontvangen voor Buisloot en de Med.
faculteit, elk f. 2.50 van J. v. d. B. te Aar-
landerveen.]

KUYPER.

Uit de Pers.

Nu Prof. Gunning te Leiden zijn rekenaarschap
in het licht zond en de redenen opaf, waarom
hij oordeelt, dat de „Wijsbegeerte van den
Gedienst" een onmogelijk theologisch vak
is, en we een volgende week op dit geschrift
de aandacht wenschen te vestigen, is vooraf
noodig onzen lezers te herinneren op welk een
wijze Prof. Gunning voor ruim anderhalf jaar
(21 Sept. 1889) sprak.

In zijn voorafsprak liet hij zich toen aldus
uit:

„Elk menschen ziet ten slotte eigenlijk slechts wat hij
wil zien." Onder de vele ware en oprechte woorden
die mijne bevreemde Voorzanger (de moderne hoog-
leraar Rauwenhoff) sprak, is dit korte woord zeker
een der inderhoudigste. Het drukt uit dat ten slotte
ieder uit zijn geloof spreekt en handelt, want het ge-
loof behoort tot den wil, of, om juist te zeggen, de wil
behoort tot het geloof, tot de grondacht der levens.
Daarom is ook wat op dit oogenblik hier geschiedt,
iets zeer gewoons. Iemand treedt voor U op die
afgezien van zijn persoonlijke zwakheden, niets anders
doet dan wat hij een gelegenheid als deze iederen
eveneens als hij doet, namelijk dat hij uit zijn geloof
handelt. En dit heeft voor hem deze betekenis dat
hij nu eenmaal niet roeping niet door hem kan af-
geslagen worden, ook in dit Staatsambt de Gemeente
wil dienen, wier belijdenis van den Christus der Heilige
Schriften hij als de zijne erkent.

Toch heeft hij hier de toestanden genoemd zoo
als zij staan, een verantwoordelijkheid te zijn, die
hij daarom beschuldigen wenscht te geven. Namelijk
de leerstoel dien hij aanvaardt, die van de wijsbegeerte
van den godsdienst en van de Encyclopedie der god-
geleerdheid, is een *wetenschappelijke leerstoel*. Men moge
onze Wet op het hooger onderwijs goedkeuren of
niet, een feit is dat zij de faculteit der godgeleerdheid
tot een algemeen-wetenschappelijke, aan geen kerk-
elijke belijdenis gebonden, heeft willen maken. Nu kan
de zedelijke bevoegdheid om eenig lichaam, ook den
Staat, te dienen, alleen rusten op het besef van een
met het bestaand beginsel, als het ware niet de Con-
fessie, van dat lichaam in te stemmen. Zedelijke be-
voegdheid tot het aanneemen van den hier genoemden
leerstoel kan dus een bevel van het geloof der Ge-
meente alleen dan hebben, wanneer hij overtuigd is
van het wetenschappelijke karakter eener wijsbegeerte

1) Ten bewijze sta hier de sinne, waaruit Ds.
Ten Hoor onze woorden uitkippe, in haar geheel.
Hij was sprake van hetgeen *een Oordeel*, met het oog
op de wet van 1853, doen moest.

„Maar ook nog om een andere reden vragen we
erkenning bij de Wet.

De Christelijke kerk in haar veelvormige inrichting
behoort tot het leven der natie. Het is niet een tijde-
lijke combinatie die in de Christelijke kerk zich aan-
dent, en die deswege evenals een vereniging na 30
jaar weer vervalt. Ze is integendeel een deel van het
leven der natie. Ze hoort er toe. Het nationale leven
is zonder de Christelijke kerk ondenkbaar. Een ge-
leerd is het ook voor een kerk noodzakelijk dat ze
duurzaamheid in de geslachten bezitte, en dus sta op
vaste basis.

Ook uit dien hoede zou erkenning bij de Wet ons
het veiligst en raadzaamst voorkomen."

van den godsdienst die van dat geloof afgaat. Daar
nu ook ik die overtuiging koester, verzoek ik tot U te
mogen spreken over de *wijsbegeerte van den godsdienst*
uit het beginsel van het geloof der gemeente.

De aard eener Nederlandsche Staatsuniversiteit laat
zulk een wijsbegeerte toe. Want die universiteit is naar
haren aard noch goddeloos, noch ongelooflijk, noch
neutraal, maar zij is het direct tegendeel van dat alles,
namelijk *erij*. Doch hier is het de vraag of ook de
wetenschap, naar haren aard, zulk een wijsbegeerte van
den godsdienst toelaat.

Het wetenschappelijk recht van zulk een wijsbe-
geerte wensch ik derhalve te bepleiten omdat ik, naar
voordragende, eerlijk naar de bedoeling der wet den
Staat beger te dienen.

De positie van dit vak in de Theologische
faculteit wierd alzoo zoo stellig mogelijk ge-
fietst.

Doch hierbij bleef de redenaar niet staan.
Even stellig toch beweerde hij, dat het stand-
punt des geloofs het wetenschappelijk karakter
van dit vak waarborgt.

Daar nu het geloof der Gemeente, het geloof in den
Christus der H. Schriften, voor de wijsbegeerte van
den godsdienst de hier beschreven vrijheid niet alleen
eischt maar ook waarborgt, moet ik te kunnen be-
wijzen. Dat namelijk eene onderzoek of werkelijk in
gelagd zij, zich aan het leven van zijn voorwerp te
houden, moet daaruit blijken, dat de onderzoeker den
maatstaf en toetssteen afen het noodig heeft werke-
lijk aan het wezen des voorwerps ontleene, en
dit voorwerp zulk kunne niet aan zijn eigen idee.
Om het hoofdkenmerk van den godsdienst toe te
lichten, moet men de godsdiensten der wereld histo-
risch onderzoeken, ze ondervragen of er ook een ge-
meenschappelijk beginsel in spreekt, dat beheldt of gedeel-
lijk, onderdelen of vrijwel geheel, terzake schijnbaar of
best bij hooger ontwikkeling te voorschijn tredende,
als zulk een levenskenmerk mag gelden. En nu leert
het geloof der Gemeente, bij dit historisch onderzoek
als eigenlijk wezen van allen godsdiensten te voelen de
overgave des levens, de zelfverloochening, de verlo-
ochening van het lager om het hooger leven, het Offer,
het Kruis. Ik meen dat het hierom de ware levens-
meest, zelfschuiging, aanvaan van den godsdienst, niet
de verborgene werking van een beginsel dat zijn
volle openbaring heeft gevonden aan het kruis van
Golgotha. De daad der zelfverloochening; de daad,
niet het feit. Als daad Gods in ons laat dit beginsel
zich in de wetenschap slechts als hypothese gelden,
toch dat het door veritas aan de werkelijkheid zijn
recht bevestigen heeft. De goddelijke achtergrond is hier
slechts een hypothese, maar die neemt de wetenschap
lijkelijk van zulk een onderzoek niet weg; immers van
zulk een geloof als hypothese gaat noodzakelijk ook
elk ander wetenschappelijk onderzoek van den godsdienst uit,
hoe streng wetenschappelijk het zich ook noemt. Elk
onderzoeker, van welke richting, of denkwijze ook,
bestaat in zich dat hem het hoogste is, d. i. een
geloof, waaraan hij het hoogste, den godsdienst, meet.
Dat geloof is zijn geloof. Zou hij staande het onder-
zoek, de onjuistheid van dien maatstaf insien, dan ware
hij verplicht den betere te kiezen, d. i. van geloof te
veranderen, maar dan bleef toch dit nieuwe geloof,
als aldus zijn persoonlijk geloof, de maatstaf. Daarom
is niet te ongelukkig. Slechts blikte uit de veritas
aan de werkelijkheid, dat onze hypothese de ware zij.
De sleutel die het slot opent, is de ware.

Men ziet dus hoe Prof. Gunning nog geen
anderhalf jaar geleden bij zijn eerste optreden
te Leiden niet aarzeld, maar met groote be-
stendigheid, als *dingelijk* een standpunt verde-
digde, dat wij destijds beslist afkeurden, en
dat hij nu zelf als onhoudbaar verlaat.

Over het standpunt, waarop hij thans staat,
een volgend maal.

KUYPER.

Officiële berichten uit de Ned.
Geref. kerken.

De kerkeraad der Ned. Ger. kerk te Patten

o.d. Veluwe bericht met dank aan den ge-
trouwen Verbondsgod, dat het ook met zijn
kerk tot een begin van Reformatie mocht komen.

Door de gemeente volgens het ambt der ge-
loovigen gekozen, werd hij Zondag 15 Maart
bevestigd en heeft daarop in wetlige verga-
dering besloten te breken met de den kerken
met geweld opgelegde organisatie van 1816,
en de nooit wetlig afgeschafte kerkenorde van
1619 weder voor de geheele gemeente te aan-
vaarden. Mitsdien verzocht hij correspondentie
met alle kerken die met hem onder dezelfde
kerkenorde leven.

G. VAN DUINERD, Ouderling.

H. LOEDERMAN,

H. VAN HET, Diacon.

A. VAN LOISEN,

W. MULDER JR., Consulent.

Stukken voor den kerkeraad gelieve men op

te zenden aan den scriba Hendrik Loederman.

Vergadering van Deputaten voor 't examen

naar Art. VIII op Woensdag 1 April en twee

volgende dagen in de kerkkamer der Keizers-
grachtkerk (Kerkstraat 109) te Amsterdam.

Aanvang Woensdag voormiddag te half tien

precies. Zij, die zich aanmelden, zijn elk af-
zonderlijk opgeroepen.

G. VAN GOOR,

h. t. Praet, van Deputaten.

Bunshoten, 25 Maart 1891.

Tot scriba van den kerkeraad te Kapelle

aan de IJssel is benoemd A. Vuyk te Kra-
lingsche Veer.

Groote dingen heeft de Heere aan zijne kerk

te Overschie gedaan.

Nadat herhaaldelijk vruchteloos aan den ker-

keraad der Synodale organisatie was verzocht

het werk der reformatie ter hand te nemen,

riepen eenige broeders de stemgerechtigde leden

der gemeente samen, en werden in eene daar

toe belegde vergadering op 17 Februari 1891,

krachtens het ambt der geloovigen, naar den

woord Gods, wetlige ambtsdragers gekozen:

toonderlingen de broeders G. J. Vollemans,

J. Post, Abr. van Eijk en J. Mulder, en tot

diaconen de broeders A. van Dijk en A. van

Dam Jan.

Op 10 Maart daaraanvolgende werden deze

broeders in hunne ambten bevestigd door Ds.

A. van Veele, van Rotterdam.

In eene daarna gehouden vergadering van

den kerkeraad nam deze, in de mogendheid

des Heeren, het besluit, om, voor de kerk van

Overschie c.a., met de Synodale organisatie

van 1816 te breken, en weder kracht en gel-

digheid te verleenen aan de wetlige, nummer

afgeschafte kerkenorde van 1618/19, waarvan

aan bevoegde autoriteiten bericht is gezonden.

Zoo mocht door de genade des Heeren,

ook deze kerk uit haren zondigen weg worden

bevrijd, en heeft de Heere ons, bij belijdenis

van onze groote schuld, stoffe gegeven, om

in den weg van verootmoediging voor Zijn na-

gezigt, van zijne goedertierenheden te getuigen.

Moge Hij zijn Sion bouwen; wat zwak is ver-

sterken, en het gedurige gebed geven om de

vereniging van al zijn volk tot verheerlijking

van zijnen Naam.

Namens d'n Kerkeraad,

J. MULDER.

Overzicht, 18 Maart '91.

Gecombineerde classis van Zeeland.

Verslag der classicale samenkomst op Woens-
dag den 4den Maart 1.1. te Middelburg gehouden.

Door Ds. Klaarhamer wordt de vergadering
geopend met het laten zingen van Ps. 84: 3, 4,
het voorlezen van Jesaja 26 en gebed.

Aanwezig zijn 15 kerken, 26 keurstemmen
uitbrengende, terwijl de vergadering nog wordt
bijgewoond door 5 broeders zonder keurstem-
men.

Naar toerbeurt is Ds. Wolf van Serooskerke,
voorzitter, en door de vergadering worden
Ds. Vrolijk tot scriba, en Ds. Klaarhamer en
Ds. Hulsebos tot assessoren aangewezen.

De vragen naar Art. 41 D. K. worden ge-
daan en alles in behoorlijke orde gevonden.

Ds. Klaarhamer, daartoe op een vorige ver-
gadering aangewezen, houdt de lorte predi-
catie over 2 Tim. 2: 19, waarvan de andere
dienaren des Woords oordeelen.

De acte van ontslag voor Ds. Klaarhamer
wordt door de vergadering vastgesteld, door
het moderamen geteekend en aan Z.Ew. over-
handigd.

Een vraag van de kerk van Arnhemuiden,
om Ds. Broekhuizen toe te staan op de vrije
Zondagen des namiddags in de gemeente op te
treden, wordt door de kerk teruggenomen,
omdat uit een schrijven van Ds. Broekhuizen
gebleken is, dat Z.Ew. geheel en al afgeleden
is van de gereformeerde beginselen in zake de
regering der kerk.

De gecombineerden in de zaak van Gapinge
brengen hun rapport uit, hetwelk door de ver-
gadering wordt goedgekeurd.

Alau volgt het rapport van de deputaten
ter bevordering van de reformatie der kerken.
Ds. Hulsebos deelt daaromtrent mede, dat in
de kerk te O. en W. Souburg een circulaire
is verspreid om de leden op te roepen de
Reformatie ter hand te nemen. Reeds werd
een biduur voor dit doel gehouden en ook
een vergadering van manslidmaten, waarin
ambtsdragers werden verkozen.

Moge dit werk onder 't Heeren zegen voor-